

REDACȚIA

Arad, Deák Ferencz-utca nr. 20.

ABONAMENTUL

Pentru Austro Ungaria:
pe un an 20 cor.
pe 1/2 an 10 „
pe 1/4 an 5 „
pe o lună 2 „
Nr-ri de Duminecă pe an
4 coroauă.

Pentru România și străinătate pe an 40 franci.

Manuscrispte nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deák Ferencz-utca nr. 20

INSERȚIUNILE:

de un șir garmond: prima dată 14 bani; a doua oară 12 bani; a treia oară 8 b. ue fiecare publicațiune

Atât abonamentele, cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502

Scrisori nefranate nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

Cale greșită.

It cunoaștem bine pe adversarii nostri maghiari. Știm că încăpăținarea și dăca este o trăsură caracteristică a lor. Chiar când e vorba de chestii diplomatice. O dovadă: greutățile ce au pus în calea deslegării echitabile și drepte a afacerii școalelor române dela Brașov.

Cu atât mai puțin s'au obicinuit să țină socoteală de ceva când sunt la largul lor, în chestia națională de pildă, pe care o consideră de afacere pur internă și în drept s-o rezolve după-cum îi împinge nu rațiunea de stat, ci temperamentul lor intempestiv.

Și fiind-că-i cunoaștem și știm că cea mai intemeiată manifestare de simpatie pentru noi și reprobare pentru ei a fraților din România îi întărită și-i face și mai agresivi, când s'a început în România colecta pentru »Tribuna«, am zis că ar fi mai bine să se facă dincolo sgomotul mai puțin; dar în schimb era de dorit să se colecteze atâta, încât »Tipografia« să nu fie silită a sista »Tribuna« și a licuידa — averea națională, cum i-se zicea.

S'a pornit însă colecta la Dacia! Cu întruniri sgomotoase. Și rezultatul? Lăsăm să ni-l spună cei cari licuידează!

In săptămâna trecută ear s'a ținut la Brașov o întrunire în cauza națională, și anume a se protesta contra loviturilor date »Tribunei«.

La ce rezultat au ajuns însă studenții manifestații?

La ciocnirile cu poliția, așa că pentru cele petrecute Mercuri, s'a ținut Vinert altă adunare de protestare contra poliției și eată, cauză națională ajunge prilej de ceartă între cele două partide. Căci opoziția învinuște acum întreg guvernul și partidul liberal că nu are inimă pentru »frații în suferință«.

Ba în »Jurnalul«, organ al celor mai cumpeniți conservatori, și celor

grupați în giurul d-lui Carp, citim un articol scris de dl Andrei Popovici. Dsa acuza d'a dreptul pe prim-ministrul României, spunând;

„nici-odată Ungurii n'au devenit atât de îndrăzneți și nu s'au arătat atât de asupritori, față de frații nostri de peste munți, de cât numai atunci când a fost la putere dl D. Sturdza“.

Dar oare la 1893 și 1894, când s'au pornit cele 15 procese asupra »Tribunei« și a fost întemnițată d'odată întreaga redacție, când s'a pornit procesul pentru Replica și pentru Memorand, dl Sturdza a fost la putere?

Dar nu intenționăm să polemizăm cu »Jurnalul« în ceea-ce privește afacerile din țeară. Vorba e că dl Andrei Popovici trece hotarul și ne judecă pe noi, scriind:

„Când cu toate persecuțiunile maghiare, partidul național de dincolo reușește să-și mențină unitatea sa de organizațiune, dl D. A. Sturdza nu se lasă până ce nu bagă zizani între frați prin niște agenți ca Șirianu, popa Mangra și alții, ba culmea cutezanței, înființează și un organ, așa numitul »Tribuna Poporului« din Arad, și aceasta cu scopul de a provoca ceartă între frați“.

Așa numai Ungurii dela noi scriu. Numai ei au interes să ne arate ca și când am fi niște agenți plătiți ai guvernelor din România, numai lor li-a părut rău de înființarea ziarului nostru... Dar chiar și ei n-au recunoscut și ne atestază zilnic că luptăm voinicește pentru drepturile noastre. Și în Brașov brașoveanul îmbogățit în România, nu ne lasă nici atâta! El, milionarul, taxează de simplu »agent« pe publicistul care de trei ori a stat în temniță tocmai pentru »Tribuna«, pe care o deplânge.

Bun »frate«, n'avem ce zice. Și mai presus de toate cu judecată senină!...

Dar în sfârșit, dacă așa de tare îi doare dispariția »Tribunei«, de ce nu dă d-sa câte-va zeci de mii, căci i-a hărăzit norocul destui bani. Cu

artile violente și nedrepte la adresa prințului ministru român și a noastră crecă a ajutat »Tribunei«?

Ori vrea d-sa să facă pe Unguri a de, că într'adevăr există bărbat de ț română, care de frica lor e în stăisă comită ori-și-ce act nedemn?

Dar asta ar fi perirea noastră, căcătunci într'adevăr, guvernele maghiare n'ar mai avea nici o rezervă față de Români.

Ar fi vremea ca nici în țeară nimé să nu ia chestia națională drept ară în luptele militante de partid. Că punând chestia cum o pune colaboratorul »Jurnalului«, cine dintre Români fruntași mai rămâne neterfelit? Șefară de Unguri, nimeni n'are interes să ne terfelim așa, fără nici un Lmnezeu!

Episcopi noi. »Magyar Nemzet« de at aduce știrea că M. Sa a numit episcop rm cat. la Oradia pe Szmeccányi Pál, episcop la Sepus; episcop român gr.-catolic la Oradia pe Dr. D. Badu, episcop în Lugoj, ear în locul rămas astfel vacant a numit pe Dr. Vasile Hossu, canonic în Blaj.

Prin ambele aceste numiri din urma frații gr.-cat. câștigă mult. La Oradia, unde s'au tenite mari, vine un episcop tiner, care, nu ne îndoiim, își va da toată silința să întărească încă instituțiunile fondate cu atâta munificență de mult regretatul Mihail Pavel Băr căl despre numirea lui Szmeccányi e întâmpinată cu simpatie generală, fiind I. Sa cunoscut ca o putere ce și până acum spre mândrie i-a fost Blajului; în viitor va avea teren mai larg, se va putea valora mai cu înțepire.

Le adresăm urări de bine.

Oamenii slabi sunt Șvabii din S-t-Anna, dacă sunt cum îi prezintă »Függetlenség« dela 12 Maiu. Numitul ziar scrie adică, într'un articol de fond, că ținând Șvabii Duminecă întrunire, în

chipul cel mai violent și mai entusias au protestat ca limba de comandă a armatei comune să rămână cea neamțescă“...

Ori cât ds slabi naționaliști îi știm pe Șvabii din unele comune apropiate de noi, totuși ne închipuim, că astfel de motiune et au primit și votat numai neștiind ce cuprinde, va fi fost formulată ungurește, te miri de ce șovinist șiret, care în felul acesta vrea să dovedească, după cum se și scrie în »Függetlenség«, că eată, Șvabii au primit și ei principiile kossuthiste?

Șvabii kossuthiști?

Dar e notoric, că et țin cu stăpânirea. Kossuthiști s'ar face deci numai când vor ajunge kossuthiști la putere. Până atunci rămân ceea-ce sunt: guvernamentali!

Victoria Umber slovace Sub acest titlu ziarele opozante atacă pe Széll, pentru-că a nimicit hotărîrea congregației comitatului Turóc care oprise pe slovaci a vorbi în congregație slovacește.

Széll a procedat legal, ear ziarele care-l atacă pentru aceasta, în chip indirect îl îndeamnă să calce legea. Eată ce face șovinismul.

Consistorul Dieceșei Aradului este convocat la ședința plenară pe 5/18 Maiu a. c. la orele 9 a. m.

OBIECTELE:

1. Notificarea prezidiului despre introducerea în scaunul episcopesc.
2. Depunerea jurământului din partea asesorilor nou aleși și realeși.
3. Dispunerea predării fondului instruct la mâinile episcopului respective economului lui.
4. Chestiunea directorului dela institutul pedagogic-teologic.
5. Promulgarea concluzelor Sinodului eparchial din 1903 și luarea măsurilor pentru executarea lor.
6. Alte eventuale obiecte.

LA ROMA...

Congresul latin. Capitoliul.

Mercuri (15 Aprilie) la orele 10 s'a deschis în sala Orașilor și Curiașilor dela Capitoliu Congresul latin. Am urcat treptele cu oare-care evlavie; îmi aduceam aminte, că loc mai sfânt abea există pentru noi, cari ne tragem originea dela Romani. Știam apoi, că avem să-i vedem și să ascultăm vocea bărbaiților distinși din întreaga lume latină.

Adevărul e, că Români au fost de altfel bine reprezentați: făceam două treimi din totalitatea congresiștilor. Și tot oamenii culti: profesori, medici, ofi-ceri, advocați, etc.

Un aier sârbătoresc îi domina pe toți.

Și jumătate oră, până să se deschidă congresul, căutam să cunoaștem cel puțin numele celor pe cari îi vedeam așezați în frunte. Erau, între alții, ca ceva exotic, și ambasadorul Chinei și secretarul său, în caracteristicul lor costum și cu inevitabila chică de vre-un metru și jumătate lungime.

Uriți la chip, dar cu ochi vii, inteligenți.

Din lumea diplomatică mai era Nicolae Fleva, ministru reprezentant al României și mulți alți membri ai corpului diplomatic. Tot în șirul întâiu era și generalul maghiar Türr István, pe care-l cunoșteam dela Bruxelles. Bătrân voinic încă, înalt și cu mustăți mari.

Am dat în vorbă cu profesorul Alimentu Ugo, care se ocupă și cu literatura română. Lăuda mult entuziasmul nostru și căuta să se informeze asupra unor lucruri din România și Transilvania. Nouă, celor din statul ungar, ne zic »Rumeni iredentisti«... I-am esplicat rostul luptelor noastre, dar el ținea una și bună: e drept, e o datorie chiar, să luptăm pentru unitatea politică. Așa au făcut și Italianii... Ei ne aprobă!

Cuvântul de deschidere al congresului l'a rostit prințul de Colonna, primarul cetății eterne, cum se zice. L'a urmat apoi ministrul de culte. Nassi. Amândouă au făcut apologia ginții latine, care a moștenit și dezvoltat mai departe cultura elină, cunoștința de carte lumii întregi, întemeiind așe-

zăminte cari până în ziua de azi sunt admirate.

Atât primarul Romei cât și ministrul de culte al Italiei au atins apoi coarde cari au stors lacrimi îndeosebi Românilor. Au vorbit adică de suferințele mari prin cari au trecut popoarele latine, de gloria lor pe câmpul de luptă, de știință și arte, și au protestat cu demnitate că sâminția latină ar fi în decadență.

„Nu -- a zis primarul Romei — decadență nu poate fi când conștiința de rasă e atât de viue în noi, când chiar cea mai îndepărtată fiică a Romei, neamul din Curpați și dela Dunăre, adică Români, aleargă din așa mare depărtare și cu atâta dragoste spre leagănul obârșiei noastre comune...“

Salve de aplause au acoperit cuvintele tinărului primar și patru neamuri: Italianii, Francezii, Portugezii și Spaniolii erau cari făceau această manifestare de dragoste pentru Români.

A vorbit apoi Chaumiér, ministrul de culte al Franței, care în vorbirea sa a atins chestia unității popoarelor latine, atât luat fiecare în parte, cât și pe toate împreună.

„Nici un popor, cu atât mai puțin

cele ce se trag dintr'o sâminție mare, care a stăpânit lumea, nu se poate socoti că dă îndărăt, câtă vreme nici nu și-a ajuns încă mărirea deseversită. Într'adevăr, Italia abea-i unită de câte-va decenii și Franța are frați înafară de frontarii. Chiar sârbătoarea aceasta, congresul latin, este o viue dovadă de vitalitatea noastră și de neștrămutata noastră dorință de a datot înainte, ceea-ce, fără îndoială, se va ajunge mai cu înlesnire dezvoltând între frați spiritul de solidaritate, isvorit din conștiința unei origine comune...“

Vorbit-a apoi cu multă dragoste pentru Români Angelo De Gubernatis, cel care a pus la cale congresul și care vieța sa întreagă a luptat pentru apropierea neamurilor de origine latină și care în »Voci latine« a scris cu atâta căldură despre Români încâtușăți.

Ear în numele Românilor a cuvântat profesorul universitar Grigore Tocilescu, arătând pe larg cum neamul român este legat de Roma și câte am câștigat noi dela poporul de pe malurile Tibrului, cum, când se discuta existența și independența statului român, Italia, sora mai mare și mai tare, ni-a întins mână de ajutor. Conștii

Cuvântarea lui D. Ollanescu-Ascanio

rostită cu ocaziunea inaugurării statuei lui C. A. Rosetti.

În numele Academiei Române salut cu adânc respect imaginea venerată și neperitoare a lui C. A. Rosetti. Însărcinarea de a lua cuvântul în numele acestei înalte instituții de cultură, la solemnitatea de astăzi, este nu numai o onorătoare îndatorire, ci și privilegiul unei pioase manifestațiuni, din partea mea pentru ilustrul cetățean, amic și camarad de oaste al tatălui meu.

Fie ca prinosul de laude ce-l voi aduce să se înalțe până la dînsul, în locul fericirii de veți, ca duiosă mărturie a nemărginitei admirațiuni ce-l păstrăm și a fiescilor iubiri ce din copilărie i-am purtat în inima mea.

Activitatea binefăcătoare a lui Rosetti a fost răspândită în toate direcțiunile și strălucirea numelui său a fost legată de mai toate înălțăturile întreprinderi ale vieții noastre publice. A lumina poporul, a-l călăuzi către bine și a-l da putință să lucreze singur pentru prapășirea și înălțarea lui, prin libertate și prin neatarnare, acesta a fost idealul către care și-a îndrumat el munca și jertfele, acesta poate fi înțelesul profetic al cuvintelor: Luminează-te și vei fi! Voiește și vei putea!

A fost dar firească lucră pentru desrobirea neamului și pentru libertatea gândirii, purtătorul făcliei culturale, apărătorul dreptelor și măndrelor obiceiuri, iubitorul de frumos și de adevăr, să fie și sprijinitorul luminat al limbii strămoșești, care în armonioase strofe îi înfrupase primele dragi vedenii, primele duiosase simțiri ale iubirii.

El fu cel dintâiu, care propuse înființarea la noi a unei societăți literare, din care avea, mai târziu, să iasă Academia Română de astăzi.

Într'adevăr, la 1866, fiind ministru al cultelor și al instrucțiunii publice, Rosetti adresează consiliului de miniștri un referat inspirat de cele mai călduroase și mai înalte idei și simțăminte cu privire la limba și literatura românească:

„În mijlocul preocupărilor de reforme regeneratoare ale țării — zice el — nu trebuie să uităm ceea ce datorim limbii și literaturii noastre naționale. Limba poporului român, eterna dovadă a latinității țării noastre, reclamă imperios cultul său, sub pedeapsa de a nu mai putea servi de vehicul cugetării naționale în noua sa dezvoltare... Istoria ne arată cât sunt de mari influențele limbii, influențele literare asupra spiritului și a însuși caracterului

național. Există o legătură intimă indistructibilă între cugetare și educația ei externă. A regula, a fixa, a stăceea expresiune și formă externă, estigula și a da stabilitate însăși cugetării.

Pentru aceste considerațiuni, pune formarea unei societăți literare, cumbrii din toate provinciile locuite de năni, pentru a da țării, într'un timp mai apropiat, „cele două mari coloanetemplului său literar: Gramatica și sarul limbii; fiind-că, insistă el, grama și dicționarul dorit, nu trebuie, nu pã fie al unui dialect român numai, ci gatica și dicționarul obșteștii limbii române.

Așa fiind, Locotenentă Domnă de atunci aprobă și promulgă la 12 urtie 1866 Regulamentul pentru formarea societății literare române, propus de Rosetti, a căreia misiune se statornicea prin 1:

- De a determina ortografia limbii române.
- De a elabora gramatica limbii române.
- De a începe și realiza lucrare dicționarului român.

Societatea se compunea, de-ocamță, din 21 membrii, luați 3 din Moldova 4 din Muntenia, 3 din Transilvania, 2 în Banat, 2 din Maramurș, 2 din Bucova, 3 din Basarabia și 2 din Macedonia.

Societatea era subvenționată de țat și n'avea drept de a primi legate și orbe ofrande. Prima ei întrunire fu fixată la 1 August 1866, sesiunea avënd o durată, cel mult 2 luni.

Prin decretul din 22 Aprilie și 1 Iunie următor, Rosetti propuse și Locotenentă Domnească numi pe primi membri ai acestei societăți, luați din părțile locuite de Români, afară de hotarele țării noastre. Cităm printre aceștia pe Alexandru Romaș, pe Cipariu, pe G. Bariș, pe Mocsonyi, pe Babeș, pe Alex. Hurmuzaki, pe Al. Hasdeu, pe Cavalerul Stamate, pe Caragiani.

Din cauza epidemiei de holeră ce băntuia țeara, prima sesiune a societății fu însă amânată pentru 1 August al anului următor, când prin decretul din 20 Iulie, propuse de dl Brătianu, se și făcure numirile membrilor din Moldova, și anume: V. Alexandri, C. Negruzzi, V. Alexandrescu-Ureche și Nicolae Ionescu, și din Muntenia: Ioan Eliad Rădulescu, A. Treb. Laurian, C. A. Rosetti, I. Masim și Titu Maiorescu.

Societatea literară română fu inaugurată în mod solemn la 1 August 1867, de către Ștefan Golescu, ministrul de externe, înlocuind pe Dimitrie Brătianu, ministrul instrucțiunii publice, împedecat, și de atunci și-a urmat în mod periodic, dar

regulat, ședințele sale, până ce prin legea din 29 Martie 1879, fu declarată Institut Național cu denumirea de Academia Română.

Menirea ei însă, ca și a societății literare din care eșise, rămăsese tot: cultura limbii și a istoriei naționale, a literilor, a științelor și a frumoaselor arte. Ea formează un corp unic compus din trei secțiuni: literară, istorică și științifică, ear numărul membrilor îi fu sporit dela 21 la 36.

Rosetti dar este întemeietorul Academiei române și ca atare el are drept la prinosul recunoștinței și al admirațiunii tuturor Românilor, Academia fiind eterna reprezentantă a cugetării și a simțirii române. Ea este locul de înfrățire, prin munca cinstită și desbrăcată de ori-ce interese sau pasiune personală a tuturor elementelor culturale, a întregii activități intelectuale a celui mai înțelept monarch, a celui mai ilustru căpitan, Carol I. regele României.

C. A. Rosetti a fost membru al Academiei și chipul său viu și expresiv e așezat în galeria ilustrațiilor nostri colegi, trecuți din viață nu numai doar că în vremuri prielnice a pus temelia institutului nostru național de cultură, ci și fiind-că avea drepturi și merite personale îndestulătoare pentru aceasta.

În adevăr puținii au fost la noi aceea, cari s'au dat din frageda pruncie la cultul frumosului mai cu ardoare decât dînsul.

Măcelul dela Șepreuș.

— Corespondință particulară. —

Ideile socialiste, despre cari se vorbește mult acum și printre românii din comitatul Aradului, absolutaminte n'au avut nici o influință asupra mersului alegerei de jude comunal în comuna Șepreuș, întemplată, la 7 Maiu 1903. Nu, cu aișta mai vortos, că și unul și altul dintre candidați sunt din poporul de rënd, care nu are, barem până acum, nici în clin, nici în mănecă cu socialiștii, pe care nu-l cunoaște, dar cari se silesc a ocupa teren și între românii din comitatul nostru.

„Căpitanul, între cari sunt a se înțelege vre-o 5-6 proprietari mari, câți va jidovi sfârșari și meseriași, sunt toți românii țărani avënd între ei un proprietar român, doi preoți și doi învățători. Notariul comunal încă e român. Este ușor de înțeles, că gruparea acestora în partide numai de velleități socialiste n'a putut fi influințată, deci eronat s'a scris când măcelul cumplit dela Șepreuș s'a pus în căra socialismului, prezentând pe blăozi și bunii nostri români, ca pe niște fiară sălbatice, contra cărora — sfinte Doamne, inocenta de administrație și buna jandarmărie ar fi fost silită să se apere cu armele.

Pêrv Florea Lica, omul notariului ce-

munal Ioan Petruș și al puținilor proprietari mari străini de neamul și limba noastră, servește comuna în calitate de jurat, în calitate de jude comunal, mai apoi în calitate de jude comunal, cam de 16-18 ani. Despre acest om, nu știu cu drept ori pe nedrept, majoritatea imensă a locuitorilor și a alegătorilor susține, că este un om brutel, rêu, periculos, amenințator, de aceea lor nu le trebuie odată cu capul. Se zice mai departe despre dînsul, că ar fi voit să influințeze asupra reprezentanței comunale, ca aceasta să cumpere dominiul lui Rozvály József din Șepreuș, care este foarte slab, pământurile aparținătoare sune reie, cu aproape preț întreg și plane pe scema foștilor urbariaști, eară prețul să se plătească dintr'un împrumut, ce s'ar lua dela cutare bancă pe pășunatul comunal al tuturor locuitorilor foști urbariaști. Că Pêrv Florea Lica a înțeles în această direcție, să știe și de acolo, că reprezentanța comunală în vara anului 1902 cu o mică majoritate la întreprunerea judeului, a hotărât să cumpere numitul dominiu cu un preț relativ foarte mare. Hotărrea aceasta însă apelandu-se, s'a nimicit, eară chestia cumpărării dominiului prin reprezentanța comunală s'a luat dela ordinea zilei; se susține însă în comună, că Pêrv Florea Lica ar fi asigurat, — nu știu cum, — pe cel înteresat, că „grija lui“, totuși va fi silită comuna să cumpere dominiul domnului Rozvályi.

Că pentru acest serviciu, ori din alte motive di Rozvály József este foarte mare protector a lui Pêrv Florea Lica, e adevărat. Ceialalți proprietari străini încă își pun carul în petri pentru dînsul, căci — zic dînsul — este om energic, ceea ce după-cum susțin toți locuitorii, este și adevărat, dar după-cum toți locuitorii vorbesc în sensul, că ori-ce ar cere cutare „domn“ dela jude, plane când stă în față cu un biet țărant, totul se împlinește după pofta „domnului“. Afară de aceea se mai susține despre dînsul, că pe când față de țărant, adică față de semenii săi, este aspru, „domnului“ le sărută mâinile.

Toate acestea nu vor fi în fapt poate tocmai așa, dar e adevărat, că poporul se ferește de dînsul cât poate, și aceasta o știu și marii proprietari și domni dela administrație.

O știu și eu din experiența proprie, că atât e de terent înaintea dînsului în voe, fiindcă numai românii știe, limba română încă o vorbește stricat ca și ei, d. e.: „așa spune io la ei măria sa, se face et pofta la măria sa“.

Cam pe la anul 1900 Pêrv Florea Lica a fost jude procesual în Șepreuș, eară jude comunal a fost Matea Petru, un văr primar al dînsului, cu care — după-cum susține poporul — la inițiativa proprie s'a bătut la casa comunală, pentru care faptă luând în considerare și împrejurarrea, că se prezenta beat la casa satului, judecătoria administrativă cu sentința sa adusă în 12 Aprilie 1901 l-a amovat.

Acest om amovat, în urmarea puterpicului sprigin dela partea notariului comu-

de latinitatea noastră și de binele ce l'am avut dela Roma, Români au venit în număr mare să-și depună omagiile. A presintat apoi, ca dar din partea Românilor, spre a se păstra în muzeul dela Capitoliu, o statuie în bronz care închipuește pe o Româncă îmbrățișându-se cu o Italiancă.

Scena a fost de nedescris și toate căpeteniile Italiei, prezente la congres, s'au grăbit să strângă mâna vorbito-riului român.

Au vorbit apoi reprezentantul francezilor provençali, al Italianilor din Argentina (America) ear un profesor italian a salut congresul printr'o odă scrisă în limba latină.

Generalul Türr a salut și el congresul, spunënd că solidaritatea între neamurile de aceeași rasă este un pas puternic spre pacea binefăcătoare dorită de întreaga lume cultă... A făcut elogii culturii romane... În ce calitate a vorbit, a rămas un mister. Cert e numai, că desi de jumătate secol trăiește printre italieni, accentul și l'a păstrat — neaoș unguresc!

Pentru celelalte ședințe ale congresului s'a ales sala Bernini.

Pe lângă însemnătatea sa istorică, care datează încă de pe vremea lui Tarquiniu Priscu (al 5-lea rege al Romei, 615-577 n. de Ch.) deoarece încă d'atunci această culme a Romei fusese aleasă ca loc de întâlnire a înțelepților patriei, Capitoliu azi presintă interes prin faptul că aici este acum primăria. Ș'anume în palatul numit senatorial (din mijloc), zidit sub Bonifacio IX (1389-1404).

Scările cari duc în palat, fântâna, din față, făcută sub Sixtus V (1585-1590) statua Minervei (din marmură albă găsită la Cora), statuele cari presintă Nilul și Tibrul, dar mai ales statua în bronz alui Marcu Aureliu (pedestalul e desenul lui Michelangelo) ce sunt aici, numai admirare pot produce.

În dosul acestui palat este Ripa Tarpeiană, de unde erau asviriți criminalii (și peste drum, în vale, Forul Roman).

În aripa stînga și dreapta (două palate superbe, cel din stînga zidit sub Clemente XII) sunt muzee și galerii de tablouri... Capo-d'operele nu numai ale marilor maestri italieni, dar și ce s'a găsit dela Elini.

„Mai ales sala în care s'a deschis congresul este magnifică; picturi murale de Arpino: Romul și Remul găsit de păstori, Răpirea Sabinelor etc., apoi trei statui: Urban VIII de Bernini, Leon X, de Giacomo del Duca și a treia (în bronz) Innocentiu X de Algardi.

Și celelalte săli tot așa. Țin să amintesc sala în care se ține consiliul comunal. Simplă, vărută alb, dar în zid, pe lespezii de marmură, inscripții, pagini glorioase ale Italiei unite; tot aici sunt busturile regilor Victor Emanuel și Umberto și ale marilor bărbați de stat și eroi Cavour, Sella și Garibaldi. În sala vecină (mai mică) în dulapuri de sticlă sunt steaguri, coroane și alte relicvii scumpe, daruri în onoarea celor cari la 20 Septemvrie 1870 au contribuit cu brațul și chiar cu viața lor, ca Roma să fie a Italianilor. Între aceste lucruri se păstrează și drapelul dăruit de Români cari, înainte cu trei ani, sub conducerea regretatului Urechia, au încoronat Columna lui Traian.

Russu Șiriani.

Încreștinarea ungarilor, ducatele din stînga Dunării, ritul răsăritean.

De George Cihandru.
(Urmare).

Ba mai mult chiar.

Ștefan fu cel ce suferi ca călugării grecești să funcționeze în regat încă și după căderea lui Ahtum, numai că l' strămută din cetatea Murășana — urbis Morisena — dând aici terenul exclusiv episcopiei apusene nou înființate.

Tot același Ștefan fu cel care, cum se vede, a început bine între hotarele sale cu diversele elemente etnice, în cari l-se constituia regatul. Ștefan nu a avut parte de spasmurile șovinismului moderu; altcum nu ar fi enunțat: Regnum unius linguae turpe et imbecillum est.

Dacă ținem cont de aceste două considerante și în genere de referințele timpului de atunci, apoi ajungem la ideea că cel puțin la înființarea regatului nuguresc au fost românii aici (ceea-ce nu noi o negăm), și că au primit dela Ștefan chiar și drepturi. Așa s'ar explica de ce în revoluția cea mare din anul 1437, al căreia teatru fusese mai vortos partea superioară a Tran-

nal și a proprietarilor mari, cu cari protopretorul Csukay este prieten de cruce, la alegerea de jude efectuată în Șepreuș la 17 Ianuarie 1902 a fost candidat și contra lui Mihaiu Incicau, omul poporului, a fost ales.

Această alegere s'a apelat, pe motivul că alegerea nu s'a ținut în ziua de drept, ci în altă zi, că o parte mare din voturile date lui Mihaiu Incicau, prin abuz s'au scris pe partea lui Perv Florea Lica și că nu semul fiind amovut din postul de jude procesual pentru beție și bătaie nu poate fi admis la candidare.

Abia în 1 August 1902 s'a nimicit alegerea pe motivul că nu s'a ținut la timp, și partea a doua a jalbei, unde e vorba de voturile s'au însemnat rău, a rămas și până azi necercetată.

Urmarea legală era, că Perv Florea Lica nimicindu-l-se alegerea să fie îndertat din scaunul de jude numai decât, dar nu l-a îndertat nimenea, ci pe motiv că dînsul a apelat mai departe, l-a suferit administrația în slujbă până în 20 Martie 1903, când deși sosise hotărîrea de nimicire a dela forul suprem, numai la speciala rugăre a locuitorilor a fost susnumitul Perv Florea Lica delăturat dela funcția de jude amunal.

Alegerea apoi a fost deșpită în pe 6 Maiu, contra căreia fiind 6 Maiu zi de sărbătoare românească, poporul a recurs, după aceasta s'a pus termenul pe 16 Aprilie, dar după aceea s'a publicat acest termen, și știu pe ce motive, s'a revocat de nou, și s'a pus alt termen pe 7 Maiu.

Suntem dară în 7 Maiu, în ziua alegerii.

Înainte cu 2 zile de alegere s'a dat poruncă cu toba prin sat, să se presinte la casa comunală, unde se va ține alegerea, fără băta, ori altfel de razim. Metul popor a ascultat, s'a prezentat numai cu mâinile goale și a votat, respective s'a acceptat să voteze.

În tot decursul votării Perv Florea Lica s'a susținut între gendarmi; sunt o mulțime de martori, cari afirmă, că Perv Florea Lica în continuu a provăzut pe gendarmi cu țigări și că le arăta cu degetul pe aceia, cari în urmă au fost împușcați. Protopretorul Csukay a numit de president al comisiei pentru adunarea voturilor un proprietar al Rozvány József, care cel mai odios om înaintea poporului, nu numai că a fost înaintea poporului, ci și de ce, destul că protopretorul s'a retras apoi în chilia a treia dela locul de votare.

În decursul votării s'a desvoltat o mare energie în favorul lui Perv Florea Lica, îndeosebi din partea notarului și a scriitorilor dînsului, cari să foloseau de toate mijloacele pentru a-și alege omul, deși notarul bine a știut, că poporului nu-i trebuie omul lui, odată cu capul.

Poporul aștepta în liniște. Cam pe la 10 oară, după cum spun bărbaii de încredere, protopretorul Rozvány József, văzînd că nu mai vin votanți, a declarat votarea de încheiată și s'au apucat de numărarea voturilor, a căreia rezultat a fost, că Matea Josif, candidatul poporului a întrunit cu 3

voturi mai multe, decât contrarul său, favoritul domnilor, Perv Florea Lica. (La noi s'a strecurat gresală de tipar, publicînduse că Perv Florea a întrunit majoritatea. Red.)

Văzînd Rozvány aceasta a dat cu pumnul în masă și dinpreună cu scriitorul Bejan a strigat: „dacă are Matea Josif cu 3 voturi mai mult, trebuie să continuăm votarea!“ După aceasta bărbaii de încredere spunînd președintelui că deoare-ce dînsul votarea a declarat-o de încheiată, și nu mai asistă la altă votare, ei se retrag, după cum s'a și întemplat, ducînd știrea afară, că Matea Josif a învins cu 3 voturi.

În lăuntru înțelepciunea protopretorului și alui Rozvány a aflat, că votarea mai trebuie continuată 10 minute.

Suciu Mihaiu a Liți, om de frunte și membru în reprezentanța comunală, altcun partisan de alui Matea Josif, care în tot decursul votării a fost de față și a văzut eforturile ce să fac în interesul lui Perv Florea Lica, a văzut că mulți votează cu țidule, despre cari să afirmă altcun că ar fi fost plenipotință dela văduve, dară falsă, s'a dus la protopretorul Csukay, i-a spus ce a văzut și, când a înțeles că cu țidurile să votează în locul văduvelor, la întrebarea pusă, protopretorul Csukay i-ar fi zis: „dacă aveți și voi văduve, aduceți-le să voteze“.

Bietul om a înțeles verbal cele spuse, și s'a dus printre jandarmi, să cheme pe vîd. Henț Sofie și Pătraș Ileană ca să voteze.

Când Suciu Mihaiu a Liți s'a reîntors să intre în cancelărie, unul din jandarmi cu sulița puștel o împuns în piciorul stîng și i-a sfîrțicat cu o mîna aripa dreaptă a cojoenului. Suciu Petru, feciorul lui Suciu Mihaiu a Liți, care era în nemijlocită apropiere de tatăl său, și despre care să susține, că Perv Florea Lica l-ar fi fost arătat jandarmilor cu degetul, a zis: „ce faceți cu tata, dați-i pace, că e om bătrîn“ și totodată a prins de tatăl său și a dat cu dînsul în lături smîncîndu-l de sub sulița puștel, care de fapt pe bătrînul l-a rînit numai ușor. Suciu Mihaiu a Liți s'a urcat apoi pe trepte să intre în cancelărie, dar abia ajuns pe ambii și desmeticit un pic s'a uitat în lături, auzînd grozave pușcături când a văzut pe fiul său Suciu Petru împuns cu sulița în foale și pușcat de două ori, căzînd la pămînt și dîndu-și sufletul; astfel s'a comandat foc asupra bieșilor țeranți fără nici un motiv.

Martori tot oameni de simț și omenie, cari au fost în nemijlocită apropiere de cele întemplate spun, că nici Suciu Mihaiu a Liți bătrînul, nici Suciu Petru fiul, nici nimenea în lume nu s'au prins de sulițele, ori puștile jandarmilor, nu i-au atăcat, nu i-au insultat, cu un cuvînt nu le-au făcut nimic; bietul popor nici măcar prin vorbe nu s'a purtat provocător, dară era și imposibil să fie provocător între atâtea puști, când bine știau, că ei nu au la sine nici măcar un surcel.

S'a continuat apoi măcelul, după cum știți fiind mulți pușcați în spate.

E de observat, că cei pușcați sunt și au fost oamenii cei mai buni, cei mai pașnici și cei mai de treabă în sat.

Este adevărat, că toate fereștile dela

casa dunală s'au spart, dară nu este adevărac le-a spart poporul, de cătră furia prului, deosebi înainte de ce s'au întemplat omorurile înforătoare, domni și jandarmi s'au putut petrece cum le place, căci nimeni nu s'a atins de ei nici cu fapta, nici cu vorba.

Bietile le-a spart o biată fată mare în desprea ei, și anume: fiind biată fată la plivnică acolo, a auzit, că jandarmii au înpat și omorît pe tatăl său. De acolo ka fată cu o suflare, a venit în sat, unde casa comunală i-s'a spus, că tatăl său ze în curte mort de puștile jandarmilor.

Ba fată a voit să intre să-și vadă pe tatăl său mort, tirănia domnilor însă nu i-a permis, de aceea dînsa în desperare, cu mîna roșie a spart toate fereștile dela casa comunală, ear după aceasta „domni“ i-au d'voe să vadă cadavrul tatălne-său.

Ire acestea și astfel a succes patronilor l Perv Florea Lica să-și aleagă protegiții de jude cu majoritate de tref voturi, dpre care să susține, că se întempliază i faptă pe plenipotințe false de ale veduvor, și care majoritate este scaldată în sîzele nenorocitelor victime. —

NOUTĂȚI.

ARAD, 12 Maiu n. 1903.

Jununia dlui G. Popovici, casier al „Victriei“ cu domnișoara Florica Serb, a avut oc Sămbătă la ameză, în catedrala gr.-o. română din Arad. A celebrat precut Traian Vațian, ear numi au fost dl Corni Nicoară, avocat în Timisoara, cu doamna Georgina Rațiu. La cununie au sîstat rudeniile și numeroși amici ai familiei mirilor. Toți au grăbit să felicite pe tneri și pe fericiții lor părinți. Ne alăturăm urărilor de bine ce s'au exprimat.

Petrecere în casa națională din Arad. Din incidentul și în amintirea instalării noului episcop Ioan I. Papp, Duminecă în 17 Maiu st. n. a. c. „Asociațiunea națională pentru cultura honorului român din Arad — secțiunea meserieșilor“, arangiază o petrecere generală împreună cu reprezentațiune teatrală și concert, la care sunt invitați toți fiii și binevoitorii sărbătoriiului nostru episcop. Programa se va publica în unul din numerii viitori. Prețul de intrare: loc I. 3 cor.; loc II. 2 cor.; loc III. 1 cor. Invitări speciale nu se fac.

Numărul victimelor măcelului din Kișenev împotriva Ovreilor s'a constatat și oficios — cel puțin așa spun telegrammele ce publică ziarele din Budapesta. Au

fost omorîți 45 Ovrei, greu răniți 86 ear răniți mai ușor 500.

Circul Henry. Azi dimineață la orele 4 și 46 minute, a sosit la Arad trenul special al circului Henry, constînd din 25 vagoane. Era o privilegiate imposantă colosul cu caii numeroși, trăsuri, șele, care cu rechisite etc.; de unde se poate convinge ori și cine că circul corespunde reputației, ba poate o și întrece.

La 10 minute după sosirea trenului 120 persoane erau ocupate cu descărcarea vagoanelor, după 15 minute toți caii, și elefantul uriaș erau pe cale spre piața Botco însoțiți de nenumerosi copii curioși.

Deja se lucrează la aranjarea circului, 35 de bărbai sunt ocupați cu acest lucru, și până la orele 4 după masă circul era deja construit; și e de însemnat că după sistemul Barnum numai cu deosebire cu locurile de șezut vor fi comoade. Grajdurile sunt compuse din 90 de cai nobili și din elefantul uriaș. Circul dispune și de o orchestră particulară și e iluminat electric. Deschiderea va fi la orele 8 fix, seara. Pentru comoditatea publicului tranvaiul va circula până după reprezentație. Biletele se pot lua în librăria Klein. Circul va sta numai 12 zile în Arad, ear de aici se va duce la Oradea-mare, Debrețin, Cașovia etc. și Budapesta, și Viena. Joi în 14 Mai va fi la orele 4 d. a. o reprezentație pentru copii și elevi.

Sperăm că on. public se va grăbi să viziteze acest circ mai ales că în curînd nu i-se va da ocazia să poată avea o asemenea distracție în orașul nostru.

Președintele țării în „Internatul de băieți români“. Citim în „Deșteptarea“: „La 4 d. a. președintele țării, principele Hohencloche a vizitat internatul de băieți români din Cernăuți, primit fiind de comitetul „Societății pentru cultură“ în frunte cu președintele dl consilier D. cav. de Bejan. Principele Hohencloche a vizitat condus de d-nul cons. Bejan, și directorul internatului prof. Buliga, toate ubicațiunile internatului și-a exprimat deplina mulțumire, asigurînd că va da tot spriginul său unui astfel de bine condus institut cultural și de creștere cum este internatul pentru băieții români. Când principele a fînit inspectarea, tocmai soșiră băieții dela școală, și se postară cu toții în șir în curtea internatului, întimpînd pe principe cu strigăte de să „trăiască“. Principele s'a oprit înaintea lor și mulțumindu-le li-a adresat cuvinte calde, îndemnându-i să se arete mulțumitori pentru jertfele ce se aduc pentru luminarea și creșterea lor; ei să le respătească prin muncă și siguranță în studii, asigurându-și viitorul lor, cee-ce va fi respialta cea mai mare pentru acei ce jertfesc și îngrijesc de ei și educarea lor. În strigătele de „trăiască“ ale băieților principele a părăsit internatul, asigurînd încă odată că este foarte mulțumit de cele văzute în internat și că va da tot spriginul pentru susținerea unui institut cultural și de educațiune atât de însemnat cum este internatul Francisc Iosefin de băieți români.

Candidat de avocat, în calitatea asta pe 21 Maiu s'ar angaja în cancelarie advocațională. Adresa: V. Pap, Budapesta V. Sziget utca 17 II. 10.

Cătră onor. nostri abonenți!

Rugăm pe toți onor. nostri abonenți să binevoiască a-și înoi la vreme abonamentele. Ne adresăm însă mai ales cătră domnii restanțieri cu rugarea, să binevoiască a-și achita cât mai în grabă restanțele, ca să nu fim siliți a sista expedarea foii la adresa lor.

Adm. „TRIB. POP.“

Red. respons. Ioan Russu Șirianu. Editor Ausel Popovici-Barcianu.

slavoniei până pe la Cluj și Turda, români, spre a documenta atât vechimea lor în țeară cât și drepturile, dar succesiv violat, se provoacă tot la drepturile căștigate dela Stefan, — așa-dar la drepturi mai vechi decât bula de aur dată la 1222 aristocrației ungurești, și decât cea dela 1224 dată sașilor. Valachiî provocant ad instrumentam S. Stephani regis, in quo de sui immunitatibus agatur“.

După aceasta scurtă deviare ce de sine s'a impus, să ne întorcem însă la obiect.

De oare-ce maiul stîng al Dunării a putut sta la tot cazul în mai des contact cu teritoriul bulgaro-român, vecin, decât cu îndepărtatul Bizanț, și de oare-ce legăturile erau mai firești și mai esplicabile și ca privity prin prisma referințelor etnice (ca locuite de același element, Români și Slavi) și politice (raportul de vasalitate de până la finea veacului IX), e lesne de înțeles: cum s'au putut introduce și păstra

*) Există un document dela 1445 care se provoacă la un altul dela Stefan, primul rege unguresc, în care se zice că acest rege a confirmat pe români cu drept de ereditate în onezatele Ozaj și Viso pentru meritul căștigat prin estermnări de păduri în munții Marmarășiei și prin cultivarea acelor. — Acest teritor ar vrea istoricii unguri să zică că era ocupat și locuit de bulgarii lui Zalan, ducele dintre Dunăre și Tisa.

instituțiunii de organizațiune, slavice în orginea lor, în viața poporului nostru, și chiar și limba slavonă în biserică și administrația de stat până târziu, peste multe veacuri.

Din considerațiile din în promersul alineat, precum și din faptul că li vedem apoi cătră finea veacului X și începutul celui al XI pe unguri luptînd alătura de greci contra româno-bulgarilor, între cari se așezaseră ucenicii sfîntului Metodiu, urzitorul culturii slavone, după gonirea lor din Moravia — ne apare a fi din destul de clar: de o parte, de ce mai ales la unguri, și încă pe timpul lui Stefan deja și poate mai mult în jumătatea de apus a regatului unguresc, se resimte influința culturii grecești în mai mare măsură decât ceea-ce slavilor, în special a slavonismului — și de ce, de alta parte pe când pe la 1010 se scriau și documente publice în limba grecească în regatul unguresc, pe atunci teritoriul de ost și sud al regatului unguresc se pare a fi fost mai deschis influinței bisericesti și culturale, venită din imperiul româno-bulgar!

Pentru că misiunile grecești de pe la jum. veac. X, probabil, vor fi putut să nu fie numai sporadice printre unguri precum s'ar părea din puținele mărturii istorice cunoscute, tocmai așa cum aceste misiuni,

pe lângă toate raporturile strînse dintre regele unguresc și împăratul bizantin, să fi fost mult mai puțin luate în samă pe teritoriul românesc, decât ca ele să fi putut cuceri terenul deschis mai mult și mai firește slavonismului, care, afirmându-se în imperiul și biserică româno-bulgară — în administrație și în cultul damnezeesc — trecu apoi ca limbă oficială și în administrația bisericăscă și de stat a românilor din veacurile următoare.

Și acest fapt a putut fi determinat de raporturile politice și culturale ale timpului.

Ori cât a fost de superioară cultura grecească față de aceea a slavonismului, ea, în urma raporturilor politice încordate dintre greci și româno-bulgari, a putut numai aversiune să întimpine la cei din urmă; de alta parte nici de altfel cultura grecească nu putea fi cunoscută pe teritoriul nostru în măsura în care era posibil să străbată aici influința slavonismului, care a susținut unitatea dogmatică de credință a celor două Maluri Dunărene și tot așa și tradițiile vechilor legături ale celor două popoare, români și slavii, în dreapta și stînga Dunării deopotrivă. (Va urma).

